

HISTORICAL REENACTMENTS, IDENTITY AND LEISURE

VENETA YANKOVA

ASSOC. PROF. PH.D.
AT KONSTANTIN PRES LAVSKY - UNIVERSITY OF SHUMEN

BULGARIA

VENETA_YANKOVA@ABV.BG

ABSTRACT: THIS ARTICLE DISCUSSES THE HERITAGE RE-ENACTMENTS CREATED, EXPERIENCED AND UNDERSTOOD DIFFERENTLY (OR SIMILARLY) IN VARIOUS CULTURAL CONTEXTS AND BY DIFFERENT GROUPS. THE TEXT ANALYZES SOME CASES FROM HUNGARY AND LITHUANIA AND EXAMINES THE QUESTIONS LIKE THE INDIVIDUAL AND THE COLLECTIVE FORMS OF CONSTRUCTING THE PAST, OF FORMING IDENTITIES AND THE POLITICS OF REMEMBRANCE AND ITS USES IN THE LEISURE TIME.

KEYWORDS: HISTORICAL REENACTMENT; LEISURE, IDENTITY.

Класическият текст на Питър Бърк „Изобретяване на свободното време в ранната модерна Европа“/„The Invention of Leisure in Early Modern Europe“ развива тезите на Н. Елиас и М. Фуко, според които в прединдустриална Европа от XVIII в. обществото става все по-регулирано и „по-дисциплинирано“. Като реакция против случващото се възниква разбиране за „свободно време“ и свързаните с него не-утилитарни социални тенденции, които по-късно ще оформят т. нар. „култура на свободното време“/„leisure culture“ (Burke 1995). Нарастващият интерес към проблематиката през последните 20 – 25 години утвърждава в хуманитаристиката нови научни направления - изследване на свободното време/ leisure studies и антропология на свободното време/ anthropology of leisure. В началото на XXI в. под въздействието на световни процеси като глобализация, засилена социална мобилност, „бум“ на етничността и на идентичността, „възход на паметта“ (по: Нора 2004) и др. когнитивното поле на концепта „свободно време“ се разширява, усложнява и изисква адекватна научна рефлексия.

Този текст се насочва към проблема за съвременните интерпретации на историята и тяхната обвързаност със свободното време на градския човек. Негова теоретична база е и тезата на Robin G. Collingwood за историята като възстановяване на минал опит в съзнанието на историка/ “history as re-enactment of past experience” (Collingwood 1946). Особено важно е обобщението на Gapps, че историческите паради, драматизираните моменти от историята и пр. разкриват културната специфика на историческата чувствителност и демонстрират културните промени на историческото съзнание (Gapps 2002, 2009). Според него формите на историята, които преди функционират за обществото, днес се трансформират във форми, които действат *чрез* публиката в своеобразна „борба за власт над формите и съдържанието на историята“/„in a struggle for authority over the form and content of history.“ В този план на мисли ключов момент при историческите възстановки е засиленото внимание към историческата точност и прецизност. Реконструкцията, за разлика от традиционните исторически паметници, съдържат потенциал да създават по-цялостни и контекстуални исторически припомняния, чрез тях се осъществява публично активизиране на споделен спомен за

историческо събитие (Gapps 2002, 2009). Р. Burke пише, че в епохата на постмодерността се извършва „изпълнителски поврат/ приближение“/ performative turn / approach в историческите изследвания, с което той изтъква ролята на „изпълнението“/ performance в съвременни проблематизации върху ритуалите, фестивалите, пола, идентичността и пр. (Burke 2005). Според удачния оксиморон, предложен от Maccalman, историческите възстановки са „съзидателен анахронизъм“/ “creative anachronism” (Maccalman 2007:12). В предговора към сборника „The performance of the past: memory, history, identity“ са изтъкнати отговорностите на професионалния историк и са маркирани познавателните измерения на пренебрегвани до скоро изследователски проблеми (Agnew 2004, 2007; Winter 2010:20, 35). Други учени насочват вниманието към консолидиращата роля на „живата история“ за участващите в нея с оглед на общите преживени и споделени ценности (Tuailon Demésy 2014; Edginton, Chen 2014: 83 – 100). Според обобщението на Д. Лоуентал: „...възстановката репродуцира минали събития. Някои от участниците в нея искат просто да се забавляват, други да убедят себе си или другите в реалността на миналото, трети да засилят значимостта на историята като откровение за нещата, четвърти пък го правят, защото това им дава чувството за цел и възбудата, която им липсва в настоящето.“ (Лоуентал 2002:446). Редица проучвания поставят акцент върху концепта идентичност - към неговото когнитивно поле се отнасят и анализите в настоящия текст.

Изложението¹ поставя проблема за реконструкциите² на историческото наследство – създавани, експериментирани и разбираани различно или близко в разнообразни културни контексти от различни социални групи. За тази цел в него се представят два конкретни случая/case study от Унгария (Курултай и Среците на кумани в Карцаг и региона) и един от Литва (дейността на Военно-историческия клуб на литовските татари в Каунас, Литва). В него се анализират актуални изследователски въпроси като: Индивидуални и колективни форми за конструиране на миналото; Политики на припомняне и техните употреби през свободното време; Роля на „живата история“ за процесите на идентификация.

А. МЕЖДУ ИДЕИТЕ НА „НЕО-ТУРАНИЗМА“ И НОСТАЛГИЯТА ПО НОМАДСКОТО МИНАЛО

1. КУРУЛТАЙ В УНГАРИЯ

Предисторията на събитието в Унгария е свързана с научна експедиция, която се провежда през 2006 г. в Казахстан. Неин ръководител е Андраш Жолт Биро (András Zsolt Bíró), антрополог и биолог от Унгарския музей за естествени науки. Данните от ДНК проби (Y-chromosome test) установяват генетическа близост между народа Мадяр (the Madjar tribe) в Казахстан и унгарците (Magyar, Magyarok) в Карпатския басейн (Bíró and all 2009). Първият Курултай (Madjar-Magyar Kurultáj) е организиран през 2007 г. в Казахстан, в него участва и унгарска делегация, ръководена от Андраш Биро. През август 2008 г. се провежда втори Курултай, но този път в Унгария при специалното участие на представители на народа Мадяр. По данни на организаторите в събитието

¹ Изследването е резултат от теренно проучване в периода 2008 – 2012 г. в Унгария и 2013 – 2015 г. в Литва.

² За обозначаване на явлението се употребяват различни термини: historical reenactment (възстановка); historical staging (инсценировка); living history; histoire vivante (Handler, Saxton 1988).

се включват 80 групи, а за целта са построени над 100 юрти. Като съпътстващи дейности са организирани културни и спортни програми, в които участват стотици бойци, конници и стрелци с лък. Проявата е посетена от над 90 000 души. Според официална информация от организаторите през 2010 г. Курултай се превръща в едно от най-големите събития в света, свързано със съхраняване на традицията. Тогава в него се включват над 3000 участници от различни националности, изградени са 135 юрти. Триденното събитие посещават 140 000 души (пред основния ден) и общо 220 000 души. През 2012 г. провеждането на събитието е подкрепено от държавата със 70 милиона форинта. Сега събитието се организира на всяка втора година през месец август, а негов основен организатор е Унгарската Туранска фондация (Hungarian-Turán Foundation).

Идеологията на празника развива първоначалното значение на думата курултай³ в смисъл на „единство, съгласие“. Тя е отнесена към идеята за въображаема общност между номадски, степни племена и народи (скити, хуни, авари), за които се предполага общ генезис⁴. Тази представа се изразява чрез символично братство между тези народи, формулирано в приета обща декларация: „По предопределение от Небето/Бог: казахи, киргизи, узбеки, турци, азери, уйгури, башкири, якути, българи, унгарци, мадари, татари, туркмени, монголци, чуваша, гагаузи, японци са братя хуни.“ / *“From the order of the Sky: kazar, kirgiz, ozbek, turk, azeri, uigur, bashkir, sakha (yakut), bolgar, magyar, madjar, tatar, turkmen, mongol, chuvash, gagauz, japan are hun brothers.”*

Важен аспект на събитието е неговото обвързване с националната история и с националната митология⁵ на унгарците и неговият комеморативен характер (Garps 2009; Meriwether, Mattoon D'Amore 2012). Днес Курултай в Унгария се превръща в действено средство за поддържане на националната памет, националната митология и на националната идентичност, което е ориентирано към свободното време на хората. Курултай се провежда през август, период на годишните отпуски, в края на седмицата, през почивните дни. Припомнянето на пред-европейското минало на унгарците е изградено от няколко типа дейности с информативно-познавателен, спортен и развлекателен характер. Чрез тях се реконструират факти и събития от далечното минало на номадските народи, презентирани според представите на организатори и участници. Тези дейности са основани на: археологически находки, анализ на исторически документи и на техните съвременни интерпретации. Някои от тях:

Централно място на припомнянето на древното минало е т. нар. Шатра на предците. Тук по археологически данни се представят изложби на антропологически реконструкции на фигури на предци. Експонират се и археологически находки - черепи със следи от трапанация, оръжия, орнаменти от конска амуниция - юзда,

³ Понятието *курултай* има различни значения в неговите традиционни употреби и в съвременните културни практики. В традициите на някои номадски народи (Златната орда и някои тюркски народи) монголската дума курултай означава: съвещателна практика, общо (племенно) събрание – с решаваща роля в процедурата по избор на хан или при приемане на важни решения; масова тразпеца с участието на много поканени гости (<http://dic.academic.ru/dic.nsf/efremova/179989/%D0%9A%D1%83%D1%80%D1%83%D0%BB%D1%82%D0%B0%D0%B9>) (15. 11. 2016). През 1917 г. е свикан Първи Кримско-татарски конгрес, който има за цел създаването на независима Кримска държава, наречен Курултай (Еролова 2010:38). Днес в популярните представи понятието се осмисля обобщаващо като „празник за съхраняване на древни традиции“.

⁴ Проблемът за общия генезис е обект на дискусии в съвременната наука.

⁵ За национална митология: Аретов 2006.

повод, седло. По този начин се визуализират образи от далечни епохи, които за масовия посетител стават по-достъпни и по-разбираеми. Реконструкция на доспехи (броя, ризница) на воители от епохата на „завладяване на родината“ (hangfoglalás). С подкрепата на Фондацията майстор Жолт Келемен (Kelemen Zsolt) изучава и прилага старинни забравени технологии за обработка на метал, от които се изработват доспехите на участниците и др. Местни клубове по стрелба с лък и езда демонстрират своите спортни умения. Тази дейност има състезателен характер с подчертан стремеж към подобряване на старинни постижения.⁶ Допълнителна спортна дейност със състезателен характер е дресурата на орли. С особено атрактивен характер е възпроизвеждането на колективна спортно-състезателна игра бузкаши, жизнена и днес сред редица народи от Централна Азия (Казахстан, Киргизия, Таджикистан и др.).⁷ Религиозните вярвания на древните номади (тенгризъм) са реконструирани чрез възпроизвеждане на шамански ритуали, извършвани от главен шаман. Специален акцент представлява т. нар. талтош/ táltos - унгарска рецепция на шаманизма (Balassa, Ortutay 1979:21, 560, 634).

Според разбиранята на организатори и участници проявлението на номадската култура на прадедите се търсят в: материалните изражения на облеклото, въоръжението на воина-конник, в спортните умения. Тази култура е визуализирана по атрактивен и достъпен начин. За участниците е особено важно съпреживяването, изграждането на собствен опит, идентификацията с герои от миналото и по-този начин - постигането на по-блиско, непосредствено познание за него.⁸ В практическите дейности по реконструкцията на миналото е заявен стремеж към максимална автентичност, ключовият момент, за който говори Гапс. Използват се старинни материали и технологии, следват се сведения от древни образци и източници (Gapps 2009; Hart 2007). Стремежът към автентичност и архаичност допуска съществуването на еkleктични форми, осмислени според ценностите на модерния човек. Така например, според днешни критерии за състезателност и рекорди е изготвен „най-големият шамански тъпан в света“, с диаметър 188 см. Майстор Шандор Балог/ Sandor Balogh го изработва специално за Курултай от сибирска бреза и цяла кожа на крава. При това естествено се забелязва изборност на дейностите, несъмнено влияние на идейните приоритети на събитието и ориентацията му към потребностите на свободното време на градския човек и свързаните с него спорт и развлечения. Номадското минало на прадедите се реконструира за целите на извън-делничното време.

Историческата реконструкция е събитие, което обединява всички участници в голяма общност, свързани както от общото си присъствие на едно място в едно и също време, но и от общите споделяни ценности (Tuailon Demésy 2014; Edginton, Chen 2014: 83 – 100). В случая с Курултай се открояват два типа ценности. От една страна, организаторите изразяват идеите на унгарския национализъм и идеологията на

⁶ Така например, счита се, че най-добрият изстрел – 502, 5 м, е постигнат през 1226 г. от воин на име Esunkhei в Сартаул, Таджикистан. През 2010 г. Csaba Grozer мята стрелата на 508,74 м, а Jozsef Monus – на 603 м. и така подобряват средновековния рекорд.

⁷ Бузкаши/ Buzkashi (‘влачене на козел’ – от персийски език) - спорт в Централна Азия, при който играчите са ездаци на коне, които трябва да довлечат труп на козе/теле към дадена цел. В Афганистан е признат за национален спорт.

⁸ Според Р. Монпети за постмодерния музей е характерен акцент върху личното преживяване, който той нарича „ефект на участието“. (По: Чепайтене 2010: 298).

туранизма, нео-туранизма, евроазийството/ Eurasianisation⁹ (Akçalı, Korkut 2012; Csernyei 2013:12-13; Balogh 2015:197 - 198). От друга, посетителите и голяма част от участниците споделят по-скоро романтична представа за някаква изгубена първичност на номадското минало, която търсят и намират в спортно-развлекателни дейности и прояви през свободното си време.

Ако се опитаме да очертаем символичното пространство на празника Курултай в Унгария, негов обединителен център е портретът на Атила - праотец, прародител, създател на въображаемото единство-съюз, а надписът към него графически наподобява реален старинен рунически надпис. При това присъствието на събитието и на неговия организатор - Унгарската Туранска фондация в глобалната мрежа чрез собствен сайт, профил във Facebook, блогове и пр. разширява това символично пространство и прави общуването между споделящите неговите идеи много по-лесно, макар и виртуално.¹⁰

2. СРЕЩА НА КУМАНИТЕ¹¹ В КАРЦАГ, УНГАРИЯ

В началото на демократичните промени в Унгария през 90-те години на XX в. се оформя „куманска идея”, която целенасочено обединява действията на местната изпълнителна власт, политическите, гражданските, културните и религиозните организации по популяризирането на куманското наследство на региона с цел укрепването на регионалната идентичност. Местна гражданска организация, ангажирана с популяризацията и осъществяването ѝ, е Кумански съюз в гр. Карцаг с председател Шандор Ковач. Показателно е, че след обявяването на независим Казахстан и откриването на Посолство на Казахстан в Будапеща, делегация от Карцаг, веднага заявява своето желание за контакт и съвместни прояви. Скоро след това в Карцаг е създадено консулство на Казахстан. В провежданите Кумански срещи редовно участват представители на Унгария и Казахстан. Тези събития са подготвени от изследванията на родения в град Карцаг тюрколог Ищван Мандоки Конгур (1944 - 1992) и от популярността на неговите проучвания за куманите.¹²

Световната куманска среща е локално събитие с международно участие. То се провежда за пръв път през 2009 г. в малкия град Карцаг в областта Кишкуншаг/Малка Кумания, не случайно наричан „столица на унгарска Къпчакия”. Обявената като Световна среща на куманите е предшествана от Кумански конен поход по стъпките на Котян - кумански вожд, предводител на заселването на куманите в Карпатския басейн през XIII век (Selmeczi 2011). Според думите на Дьорд Харват, ръководител на Куманския конен поход, стремежът на организаторите е да се възпроизведат събития, които са се случили в далечното минало, когато кумански воители, пристигат по тези земи и молят за прибежище унгарския владетел. Тази възстановка има за цел да съдейства за популяризацията на куманската идея, както и за развитието ѝ в по-широки културни измерения и форми. Инициативата е осъществена с подкрепата единствено на

⁹ Видими са и политическите конотации в дейността на организатора на Курултай - Унгарската Туранска фондация (Hungarian-Turán Foundation), тенденция, която не представлява обект на разглеждане тук.

¹⁰ <http://kurultaj.hu>; <https://www.facebook.com/kurultaj?fref=ts> (12.11.2016)

¹¹ Куманите (къпчаки, половци)¹¹ са изчезнал номадски народ, принадлежащ към западния клон на Тюркско-къпчацката конфедерация. Тяхното преселване в Европа през XI в. се свързва с един от последните етапи на номадски миграции от Централна Азия.

¹² Днес в Карцаг има Консулска служба на Република Казахстан и се осъществява активно партньорство между граждански и неправителствено организации.

Реформаторската църква. По исторически данни е извършено предварително проучване на маршрута през Трансилвания и популяризация на събитието сред хората от околните селища.

За съвременната интерпретация на фактите от миналото са показателни някои символични действия: пръст от селцето Кишуйсалаш, разположено недалеч от Карцаг и където е доказано, че някога са живели кумани, се пренася от участниците в похода и се посипва по пътя. По време на пътуването конниците се движат в колона, предвождани от бял кон без ездач – символ на прадедите. Според разказа на Дьорд Харват по време на похода сам той се идентифицира с куманския вожд и се чувства особено отговорен за хората, с които преминава по стъпките на предшествениците. Важно е да се отбележи, че в групата се включват хора с предполагаем/въображаем кумански произход и такива, които се самоопределят като „кумани” или споделят общи „кумански” ценности и възпитават децата си в тях. Така реконструкцията на реално събитие от средновековието, което според изследователите има важно значение за населението от района на Карцаг, в днешно време придобива нов смисъл – то активизира интереса към този период от миналото и изгражда символична връзка между поколенията.

Световна среща на куманите в Карцаг се осъществява с подкрепата на местните власти, местните граждански организации и Консулството на Казахстан. Основни участници в него са унгарски спортни клубове по стрелба с лък и по езда, които демонстрират спортни умения и бойни техники. Важен момент, адресиран към широката публика, са лекциите на специалисти с представяне на: куманско облекло, куманско оръжие, средновековни бойни техники. Различни форми на познание за миналото и културата на куманите и на куманските предци на днешните унгарци се включват в съпътстващи прояви като: научна конференция, изложби, посещение на интерактивен музей и пр.

Като събитие с местно значение се оформя и Куманският празник в Кишуйсалаш, малък град, намиращ се недалеч от Карцаг. Негов център е фермата на Дьорд Харват, а основни участници – местният Клуб по конна езда. И в този случай програмата на събитието е ориентирана към презентиране на спортни умения, облекла и въоръжение, инспирирани от средновековни образци. При това то се провежда в специално създаден за целта „кумански” историко-културен контекст, който на едно място символично възпроизвежда важни топови от представата за куманско наследство: т. нар. Куманско световно дърво, каменни фигури на предците (балвани) и др.

Трябва да се изтъкне, че освен с интереса към миналото, куманските празници от района на Карцаг имат връзка и със свободното време на гражданите. Можем да говорим за развлекателни, спортни и туристически употреби на куманското наследство. В тях куманските реалности от миналото са представени в общодостъпни, разбираеми, атрактивни форми. Куманското наследство се осмисля като ценност, познанието за която получава видими и осезаеми форми, насочени към широка публика. Неговата достоверност и заявена автентичност са следствие от индивидуалната интенция и личен избор на изследователи и на популяризатори, демонстранти.

Подобни проявления в съвременните употреби на миналото стават по-разбираеми, когато се разглеждат в контекста на нарастващия интерес към средновековието и към номадизма в много европейски страни (Méhu 2010; Филко 2010). Днешното битие на куманската идея в района на Карцаг може още по-пълно да се осмисли в плана на националната митология и на унгарската „носталгия по корените”. Но, според Ковач

Шандор, ръководител на организацията Кумански съюз в Карцаг, куманската идея е израз не толкова на „къпчашкия произход“ в тясно генетичния смисъл на понятието, а в по-широк план - на културна близост и културно сходство, на взаимодействие между култури, които споделят еднакви ценности и които имат общо начало. Наред с това куманските топоси (оръжия, облекло, бойни техники, състезателни игри и пр.), които преобладават по време на Куманските срещи, функционират като знаци на културната особеност на региона и като удачна възможност за неговото репрезентиране пред местните жители и пред туристите.

Прави впечатление мултиплицирането на номадските празници в днешна Унгария. Като най-мащабно събитие от такъв тип Курултай поражда еквиваленти и в Карцаг и в Кишуйсалаш. Но в контекста на нестихващия интерес към азиатските корени и „носталгията“ по номадското минало в Надкуншаг се забелязва особеност, придавана от „куманския елемент“ в миналото на региона: на местните празници се възпоменават не маджарите, които пристигат тук през IX в. като конници, което се случва на Курултай, а куманските предци от XII в. – „последните номади, преселили се в Карпатския басейн“ (Szilágyi 2011, 276). За местните власти и за хората от района номадските празници през почивните дни на града са важна форма за репрезентиране на района чрез куманското наследство – негова уникалност и културна специфика. А това е доказателство за връзката между историческото минало и неговата реконструкция с укрепването и поддържането на регионалната идентичност на жителите на Киш-куншаг/Малка Кумания.

Б. ИСТОРИЧЕСКАТА РЕКОНСТРУКЦИЯ – РЕПРЕЗЕНТАЦИЯ И САМОПОЗНАНИЕ. (Из дейността на Военно-историческия клуб на литовските татари в Каунас).

Военно-историческия клуб¹³ на литовските татари в Каунас е създаден през 2008 г. и носи името на генерал Юзеф Беляк – командир на полк, който първи в историята на общата полско-литовска държава получава званието генерал (Шафранавичюс 2012; Ситдыков 2009). Членството в него е на доброволен принцип и обхваща хора, които се считат с татарски произход, които са съпричастни към идеите на организацията на татарите в Литва и се интересуват от историята и в частност – от миналото на татарите в региона. Военно-историческият клуб на литовските татари в Каунас се утвърждава като форма за изучаване и за визуализация на историята. Той участва в реконструкции на различни исторически събития: сражението между въстаниците на Т. Косцюшко и царските войски през 1794 г. в Каунас (2008); реконструкция на Делтувска битка при гр. Укмерге (2009); при инсценировката на историческата битка при Грюнвалд/Таненберг (Schlacht bei Tannenberg; Žalgirio mūšis) през 1410.¹⁴

През юни 2012 Клубът се включва във Фестивала на живата история, организиран от Градското самоуправление в Каунас „Европа. Наполеон I в Каунас“ по случай 200 годишнината от форсирането на река Неман от войските на френския император, сред

¹³ Клубът е член на Европейските военно-исторически клубове.

¹⁴ Татарите в Литва определят битката при Грюнвалд като най-важно събитие в историята им, тъй като след това по тези земи се установява компактно татарско население, приемано за предходник на днешните татари. Според събеседници това е първото събитие, което променя възгледите на другите общности за татарите.

които се сражава и татарски ескадрон.¹⁵ Подготовката за събитието е свързана с осигуряване на характерни за епохата военни униформи. Това е предшествано от внимателно проучване на достъпни исторически източници, а отсъствието на исторически данни се компенсира от възстановяване на изображенията на мундири, флагове, оръжия по запазени рисунки от края на XVIII век. Участниците в Клуба твърдят, че са успели да реконструират униформите на офицера и на знаменосеца от Татарския ескадрон през Наполеоновия период в нейната специфика, която ги отличава от другите. Средствата за това са почти изцяло лични, със слаба финансова помощ от държавата. Възстановяването на историческите реалии се извършва след консултация със специалист историк, сценарият на самото събитие също е дело на историк - Арвидас Поцюнас. В реконструкцията участват исторически клубове от Полша, Украйна, Русия, Белорусия, Чехия, Австрия и Литва. Но, за целите на събитието организаторите променят някои моменти от историческата истина: реконструкцията на сражението при градчето Делтуво се пренася при Каунас; известно е, че военно формирование на литовски татари не е участвало при форсирането на река Неман, тъй като татарският ескадрон е формиран по-късно и др.

Мотивацията за дейността на Клуба е свързана с интереса към миналото на татарите от региона. По думите на Кястутис Шафранавичюс: „Когато угасне дейността на нашия клуб, тогава всичко ще предадем на историческия музей. Ние искаме да съхраним паметта за миналото.“ Този познавателен стимул е обогатен и от личния сетивно-емоционален опит от преживяното и от идентификацията с някогашните участници в значими за региона и за Европа исторически събития. Наред с това обаче към познавателния аспект от реконструкцията литовските татари добавят и самопознание. Тяхната изява се осмисля не като театрална дейност, а и като форма на завръщане към миналото на предците – реални или въображаеми - и за отъждествяването им с тях като герои. Славното воинско минало на предходниците за съвременните татари е основание за гордост (Jakubauskas, Sitdykov, Dumin 2012). От друга страна, такава визуализирана съвременна интерпретация пресъздава татарския принос в историята на региона и илюстрира собствения татарски разказ за миналото, който допълва „големия националистически наратив“ (по: Лиотар). Такъв престижен визуален разказ за героичното минало е ефективен начин за представяне пред публиката и наред с това - действено средство за етническа идентификация и етническа консолидация.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Историческите реконструкции се утвърждават в постмодерния свят като ефективна възможност за индивидуално и колективно съпреживяване на миналото. Чрез самоидентификацията на участниците с герои от предишни епохи се постига неповторим сетивен и емоционален опит за миналото. С привличането на театрални форми (действие, костюми, диалог) се създава и разпространява популярно историческо познание като заявление за необходимостта от демократизиране на историческата наука. И макар обикновено професионалните историци да се отнасят скептично към подобен тип дейности, за организатори и участници историческите инсценировки придобиват друг, допълнителен смисъл, ориентиран към потребностите

¹⁵ Като част от императорската гвардия татарският ескадрон (наричан „еклер“; уланска кавалерия) се сражава от декември 1812 до май 1813 г., когато е разформиран.

на настоящето и на свободното време на градските жители (Edginton 2014:12 – 13). При тези действия проблемът за автентичността на представяното не е догма, а критерий за истинност и въпрос на интерпретация. Политиките на припомняне активизират идентификацията с герои и събития от историята на мястото, на региона, на нацията, на етноса. Целите на такова припомняне са различни: културни, идейни, идеологически, познавателни, развлекателни, популяризация на региона - за нуждите на туристическата индустрия и пр. При тяхното многообразие тези политики потвърждават връзката между историята и настоящето, идеята за комеморацията като актуално минало (actual past).

И още нещо, нарастващият интерес към „живата история“ свидетелства за културните промени в историческото съзнание, за което пише Gapps (Gapps 2002). Епохата на постмодернизма утвърждава необходимостта от ново разбиране за историческото познание, изградено от множество допълващи се, а понякога противоречащи си наративи за миналото: елитарен и не-елитарен, академичен и популярен, национален и алтернативни (социални, етнически, феминистки, местни и др.) и пр. Историческите реконструкции като част от културата на свободното време са една от възможностите за тяхната публична легитимация. Наред с това се създават потенциални възможности за релативизиране на традиционната еднопосочност на линейната историческа хронология. Както утвърждава Лоуентал: „Възстановката се различава от оригиналното преживяване преди всичко по това, че актьорите и публиката като историците, знаят бъдещето на изобразеното минало.” (Лоуентал 2002:452)

И, завръщайки се към тезата, с която започна този текст, ще обобщя: ако пред-модерният свят оформя представата за свободно време, то пост-модерният създава възможност за нейната диахронична трансформация, т. е. за обвързване с преосмислени форми от средновековието и до-индустриалните времена. На този етап от проучването и при ограничението на анализирания емпиричен материал могат да се допуснат някои възможни причини за тези процеси, сред които: носталгията по изгубената социална хармония; търсенето на идейни и културни опори в далечното идеализирано минало; мобилизирането на представи и образци от това минало за целите на настоящето. И, вместо завършек, отново ще припомня Лоуентал: „Живата картина на възстановката пренася днешните места във въображаемо минало, очистено от историческа вина, където хората изиграват фантазиите си, отказани им в съвременния свят.” (Лоуентал 2002:453).

REFERENCES:

1. **Agnew, V. 2004:** Introduction: What is Reenactment? – In: *Criticism*, Volume 46, № 3, (Summer 2004), 327-339.
2. **Agnew, V. 2007:** History's affective turn: Historical reenactment and its work in the present. – In: *Rethinking History*, Volume 11, Issue 3, (September 2007), 299 – 312.
3. **Akçali, Em., Korkut, U. 2012:** Geographical Metanarratives in East-Central Europe: Neo-Turanism in Hungary. – In: *Eurasian Geography and Economics* 53, № 5 (2012), 596-614.
4. **AretoV, N. 2006:** *Natshionalna mitologiya i natshionalna literatura*. Sofiya.
5. **Balassa, I., Ortutay, Gy. 1979:** *Magyar néprajz*. Budapest: Corvina Kiadó.

6. **Balogh, P. 2015:** Returning to Eurasia from the heart of Europe? Geographical metanarratives in Hungary and beyond. – In: Törnquist-Plewa B., Bernsand N., Narvselius E. (ed.) *Beyond Transition?: Memory and Identity Narratives in Eastern and Central Europe*. Konferencia helye, ideje: Lund, Svédország, 2013.10.02-2013.10.04. Lund: The Centre for European Studies (CFE) at Lund University, 2015, 191-208. (CFE Conference Papers Series, 7) http://open-archive.rkk.hu:8080/jspui/bitstream/11155/864/1/balogh_returning_2015.pdf (15. 11. 2016)
7. **Bíró, A. Z., Zalán, A., Völgyi, A. Pamjav, H. 2009:** A Y-chromosomal comparison of the Madjars (Kazakhstan) and the Magyars (Hungary). – In: *American Journal of Physical Anthropology*. №139 (3), 305-10.
8. **Burke, P. 1995:** The Invention of Leisure in Early Modern Europe. – In: *Past & Present*, № 146, (Feb., 1995), 136-150.
9. **Burke, P. 2005:** Performing History: The Importance of Occasions. – In: *Rethinking History*. Vol. 9, № 1, (March 2005), 35 – 52.
10. **Chepaytene, R. 2010:** *Kuturnoe naslednie v globalnom mire*. Vilnyus.
11. **Csernyei, T. 2013:** Hungarian Turanism. – In: *Tehlikedeki Diller Dergisi/ Journal of Endangered Languages*. (Winter 2013), 1-15.
12. <http://dergi.tehlikedekidiller.com/index.php/TDD/article/view/187> (15. 11. 2016)
13. **Collingwood, R. G. 1946:** *The Idea of History*. Epilegomena: 4: History as Re-enactment of Past Experience. https://www.brocku.ca/MeadProject/Collingwood/1946_4.html (15. 11. 2016)
14. **Edginton, Ch., Chen, P. 2014:** *Leisure as Transformation*. 2 Edition. Sagamore Publishing LLC. <https://www.sagamorepub.com/files/lookinside/453/galley.pdf> (15. 11. 2016)
15. **Erolova, Y. 2010:** *Dobrudzha – granitshi i identichnosti*. Sofiya.
16. **Filko, V. 2010:** “Vseki ima natshionalen ezik, na koyto sunuva. Az synuvam na ungarski.” Kontshepcii za natshionalnoto I belezi na istoricheska izobretena traditshiya v edna obsthnost na streltshi s luk. – In: *Ethnologia academica*. 5. Moderni I postmoderni etyudi v etnologiyata i antropologiyata. Sofita, 219-236.
17. **Gapps, St. 2002:** *Performing the Past*. A Cltural History of Historical Reenactment. Thesis submitted for the degree of Doctor of Philosophy. University of Sydney.
18. **Gapps, St. 2009:** Mobile monuments: A view of historical reenactment and authenticity from inside the costume cupboard of history. – In: *Rethinking History*. Vol. 13, № 3, (September 2009), 395–409.
19. **Handler, R., Saxton, W. 1988:** Dyssimulation: Reflexivity, Narrative and the Quest for Authenticity in Living History. – In: *Cultural Anthropology*, Vol. 3. №3 (Aug. 1988), 242 – 260.
20. **Hart, L. 2007:** Authentic recreation: living history and leisure. - In: *Museum and society*, (July 2007), 5 (2), 103-124.
21. **Louental, D. 2002:** *Minaloto e chuzhda strana*. Sofiya.
22. **Maccalman, I. 2007:** Historical Reenactments. Should we take them seriously? – In: *The Annual history lecture council of New South Wales*.
23. <http://historycouncilnsw.org.au/wp-content/uploads/2013/01/2007-AHL-Mccalman1.pdf> (15. 11. 2016)
24. **Méhu, D., Barros Almeida, N., Cândido da Silva, M. (sous la direction de) 2010:** *Pourquoi étudier le Moyen Âge?* Paris, Publications de la Sorbonne.

25. **Meriwether, J., Mattoon D'Amore, L.** (editors) 2012: *We Are What We Remember: The American Past Through Commemoration*. Cambridge Scholars Publishing.
26. **Nora, P.** 2004: Svetovniyat vuzkhod na pametta. – In: Znepolski, Iv. (sust.) *Okolo Pier Nora. Mesta na pamet i konstruirane na nastoyasheteto*. Sofiya, 19 – 35.
27. **Szilági, M.** 2011: A nagykun öntudat. - *Kunok és jászok 770 éve a Kárpát-medencében. A Jászok kutatása 2009*. Szolnok, 257-286.
28. **Tuaille Demésy, A.** 2014: L'histoire vivante médiévale. Pour une ethnographie du „passé contemporain”. – In: *Ethnologie française*. 2014, Vol. 44, №4, 725 – 736.
29. **Jakubauskas, A., Sitdykov, G., Dumin, St.** 2012: *Lietuvos totoriai istorijoje ir kultūroje*. Lietuvos totorių bendruomenių sąjunga. Kaunas.
30. **Selmezi, L.** 2011: *Kötöny népe Magyarországon*. Karcag Város Önkormányzat. Karcag.
31. **Shafranovichyus, K.** 2012: Voенно-istoricheskiy klub litovskikh tatar imeni generala Yuzefa Belyaka. – In: *Lietuvos Totoriai*, № 4 – 6 (142 – 144), 14 – 15.
32. **Sitdykov, G.** 2008: Kyastutis Zenonas Shafranovichuys: “My priglasaem veskh uàstvovat v deyatelnosti obshtiny”. – In: *Lietuvos Totoriai*, №4-6 (125 – 127), 9 – 11.
33. **Ungváry, Kr.** 2012: [Ungváry Kr. Turanism: the ‘new’ ideology of the far right.](http://budapesttimes.hu/2012/02/05/turanism-the-new-ideology-of-the-far-right/) <http://budapesttimes.hu/2012/02/05/turanism-the-new-ideology-of-the-far-right/> (15. 11. 2016)
34. **Winter, J.** 2010: The performance of the past: memory, history, identity. - In: Karin Tilmans, Frank van Vree and Jay Winter (Eds.) *Performing the Past. Memory, History, and Identity in Modern Europe*. Amsterdam University Press, 2010, 11 – 31.

Fig. 1. Световна куманска среща - Карцаг, 2009

Fig. 2. Бузкаши - Карпаг, 2009

Fig. 3 Военно-исторически клуб на литовските татари (2012)

Fig. 4. Военно-исторически клуб на литовските татари (2012)

SOCIOBRAINS